

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

Public Participation in Criminal Trial

พรเพชร ชลศักดิ์ตระกุล (Pornphet Cholsaktrakul)

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Doctor of Laws, Sripatum University

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (Sune Mallikamarl)

ศ.ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

Prof.Dr., Research Advisor, Director of LL.D Programme

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ (Surasit Sangviroatjanapat)

ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

Dr., Research Co-Advisor

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีความเหมาะสมกับบริบทประเทศไทย เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจตุลาการ พัฒนาระบบการยุติธรรมและระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญามีระบบลูกขุน ผู้พิพากษาสมทบ และพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับศาลอาญาไทย คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ การวิจัยได้จัดทำกฎหมายต้นแบบเป็นร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... มี 5 หมวด 20 มาตรา และบทเฉพาะกาล มีสาระสำคัญของบทบัญญัติประกอบด้วย คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ การได้มาของผู้พิพากษาสมทบ การดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบ อำนาจหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ และการอุทธรณ์และฎีกา

การวิจัยมีข้อเสนอแนะให้ผลักดันร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... เข้าสู่คณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบและเข้าสู่กระบวนการตรากฎหมายตามลำดับขั้นต่อไป และให้คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตรากฎหมายฉบับรอง คือ ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ

พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล/ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์/ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์

ในคดีอาญา ข้อเสนอแนะหัวข้อวิจัยต่อไป คือ การมีผู้พิพากษาสมทบในศาลภาคีอากร ศาลล้มละลาย ศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ และในคดีที่มีการพิจารณาแบบกลุ่ม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, ผู้พิพากษาสมทบ, คดีอาญา

Abstract

The purpose of this research is to find out the public participation patterns in criminal trial which is appropriate for Thai context. This is to support public participation in judicial authority and to develop judicial system and democracy regime in Thailand. This study uses the Qualitative Research Methodology that consists of documentary research and in-depth interview.

This study found that the patterns of public participation in the criminal justice are the jury, lay judge, and expert witness system. The appropriate pattern for Criminal Courts in Thailand is the lay judge system. This research drafts the model law on Lay Judge in Criminal Cases B. E. ..., consisting of 5 chapters, 20 sections, and transitory provisions, and the significance of the provisions comprising of the qualification, acquisition, tenure, authority and duty of the lay judge, and appeal to courts of appeal or to the Supreme Court.

The research suggests that the draft of Lay Judge in Criminal Cases B. E. ... should be promoted for the cabinet's approval and the draft of Lay Judge in Criminal Cases BE... legislation procedure respectively and that the judiciary committee of Court of Justice enacts the secondary legislation, that is, the judiciary committee regulation on the recruitment criteria and procedure for the lay judge position in the criminal cases. Recommendation for further study should be the presence of the lay judge in the tax court, the bankruptcy court, the appeals court in special provisions, and in the case of class action.

Keywords: Public Participation, Lay Judge, Criminal Case

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในอำนาจอธิปไตยทั้งสามอำนาจ ซึ่งอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร มีการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมหลายรูปแบบ เช่น การเสนอกฎหมาย การตรวจสอบการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การออกเสียงประชามติ และการเลือกตั้งทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ส่วนอำนาจตุลาการนั้นมีข้อจำกัดในการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจตุลาการ ทั้งๆ ที่อำนาจตุลาการเป็นอำนาจที่มีความสำคัญ เพราะการที่ตุลาการพิจารณาพิพากษาคดีจะส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะในคดีอาญา ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับความสงบสุขเรียบร้อยของประชาชน มีอัตราโทษสูงถึงขั้นประหารชีวิต การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจึงจำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังมากกว่าในคดีอื่นๆ

หากพิจารณาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศ จะพบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาหลายรูปแบบ เช่น ระบบลูกขุนในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสาธารณรัฐเกาหลี ระบบผู้พิพากษาสมทบในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ระบบศาลลูกขุนในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และระบบ Saiban-in ในประเทศญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่าประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ในขณะที่ประเทศไทยเองมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย จะพบการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบผู้พิพากษาสมทบเฉพาะในศาลชำนาญพิเศษที่พิจารณาโทษทางอาญา คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเท่านั้น ไม่มีการนำมาใช้ในศาลอาญา โดยในศาลอาญามีแต่ระบบพยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งทำหน้าที่เพียงมาเบิกความในบางประเด็นเท่านั้น ความคิดเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญไม่ผูกพันผู้พิพากษาที่ต้องตัดสินตามความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาอยู่น้อยมาก จึงเท่ากับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยยังไม่มีคุณสมบัติดังเช่นประเทศที่พัฒนาที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอื่น ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา” นี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยให้มีความทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทัดเทียมอารยประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎี หลักการ และรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลอาญาที่มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยแล้วจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบที่แสดงถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

สมมุติฐานการวิจัย (Hypothesis)

ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ สำหรับประเทศไทยการมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจตุลาการยังมีอยู่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับในต่างประเทศที่มีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในหลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบที่มีความเหมาะสมกับบริบท วัฒนธรรมและประเพณีของประเทศไทย โดยการจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบที่รองรับการมีผู้พิพากษาสมทบเพื่อแสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลอาญาร่วมกับผู้พิพากษา โดยโครงสร้างของกฎหมายต้นแบบประกอบด้วย ประเภทคดีอาญา คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดี การได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ วาระการทำงาน การพ้นจากตำแหน่ง และผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งจะช่วยให้ได้ระบบผู้พิพากษาสมทบที่มีความสมบูรณ์ตามเป้าหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลอาญา

วิธีการวิจัย (Research Methodology)

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ข้อมูลที่ได้จากการใช้วิธีวิทยาการวิจัยดังกล่าวนำมาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีความเหมาะสมกับบริบทประเทศไทย และจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร

เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายไทย และต่างประเทศโดยเอกสารที่ศึกษาเป็นเอกสารข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และทุติยภูมิ (Secondary data) ประกอบด้วย หนังสือ ตำรา รายงานวิจัย บทความ คำพิพากษา ของศาล และเอกสารอื่นๆ โดยมีสาระสำคัญของเอกสาร ประกอบด้วย

- 1) ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน
- 2) หลักประชาธิปไตย
- 3) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 4) แนวนโยบายแห่งรัฐด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

กฎหมายไทย

ในการศึกษาและวิจัยเพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญามีกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- 2) ประมวลกฎหมายอาญา
- 3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 4) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
- 5) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558
- 6) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559
- 7) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539
- 8) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558
- 9) ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554

พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล/ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์/ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์

10) ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2556

กฎหมายต่างประเทศ

ในการศึกษาและวิจัยเพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญามีกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) Constitution of United states, Title 28 of the United States Code: Chapter 121- Juries; Trial by Jury และ Federal rules of Criminal Trial สหรัฐอเมริกา
- 2) Jury Act, 1974 สหราชอาณาจักร
- 3) Act on Citizen Participation in Criminal Trials, 2016 สาธารณรัฐเกาหลี
- 4) Courts Constitution Act, 1975 (Gerichtsverfassungsgesetz: GVG) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
- 5) Code of Criminal Procedure, 1810 (Code de procédure pénale) สาธารณรัฐฝรั่งเศส
- 6) The Act Concerning Participation of Lay Assessors in Criminal Trials (The Lay Assessor Act, 2004) ประเทศญี่ปุ่น

ข้อมูลเอกสารในการวิจัยนี้ใช้เพื่อการสังเคราะห์ให้ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญาในศาลอาญา เพื่อเป็นประเด็นสำหรับการนำไปสู่การสร้างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. สัมภาษณ์เชิงลึก

เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกระหว่างผู้วิจัยกับประชากรสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิจารณาคดีอาญาในศาลยุติธรรม ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ประชากรสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้พิพากษาสมทบ และนักวิชาการ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการวิจัยเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญาที่มีความเหมาะสมกับบริบทประเทศไทย นำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบ

4. การจัดทำกฎหมายต้นแบบ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลอาญาที่มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายฉบับใดเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลอาญาได้ ซึ่งแนวทางที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ จะต้องมีการออกกฎหมายที่มีศักดิ์เทียบเท่ากับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้วิจัยจึงได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... ขึ้น ซึ่งมีศักดิ์เท่ากับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... นี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งในและต่างประเทศ นำมาประกอบกับความคิดเห็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เมื่อได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมแล้ว จะนำมาจัดทำร่างกฎหมายต้นแบบ แล้วดำเนินการรับฟังความคิดเห็นให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องแสดงความความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวร่างกฎหมายต้นแบบ รวมถึงปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขต่างๆ หากมีการนำร่างกฎหมายไปใช้ เพื่อให้ได้ร่างกฎหมายที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด

5. การรับฟังความคิดเห็น

เป็นการจัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อข้อค้นพบจากการจัดทำร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... เพื่อนำความคิดเห็นที่ได้จากผู้เข้าร่วมประชุมมาปรับปรุงร่างกฎหมายต้นแบบให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด โดยประชากรที่เข้าร่วมแสดงความความคิดเห็นจะประกอบไปด้วยตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการ สภานายความ ผู้พิพากษาสมทบ นักวิชาการ ฯลฯ เป็นต้น

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในต่างประเทศมี 2 ระบบ คือ ระบบลูกขุน และระบบผู้พิพากษาสมทบ

ระบบลูกขุน หมายถึง ระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ และอาจมีอำนาจกำหนดโทษด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนผู้พิพากษามีหน้าที่เฉพาะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย ไม่มีสิทธิเข้าร่วมตัดสินว่าจำเลยมี

พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล/ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์/ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์

ความผิดหรือไม่ ประเทศที่ใช้ระบบลูกขุน คือ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐเกาหลี

ระบบผู้พิพากษาสมทบ หมายถึง ระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดี โดยเป็นองค์คณะร่วมกับผู้พิพากษา โดยประชาชนกับผู้พิพากษาจะร่วมกันตัดสินความผิดและกำหนดโทษ ประเทศที่ใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบ คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศไทยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา 2 ระบบ คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ และระบบพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยระบบผู้พิพากษาสมทบจะมีในศาลชั้นอุทธรณ์เท่านั้น คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ส่วนระบบพยานผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่ให้ความคิดเห็นเท่านั้น และความคิดเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญไม่ผูกพันผู้พิพากษาที่ต้องตัดสินตามความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ ระบบพยานผู้เชี่ยวชาญจึงมีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่น้อยมาก จึงเห็นได้ว่าการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในประเทศไทยมีอยู่น้อยมาก ประเทศไทยจึงต้องหารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีความเหมาะสมกับบริบทประเทศไทย

จากการวิจัยพบว่า ระบบลูกขุนยังไม่มี ความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับบริบทสังคม และวัฒนธรรมของไทย เพราะยังคงยึดมั่นต่อการมีสมัครพรรคพวก ญาติมิตร จึงอาจกระทบต่อความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ระบบที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ เพราะเป็นระบบที่ให้ประชาชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาและกำหนดโทษได้เป็นการให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจร่วมกับผู้พิพากษา ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในระบบผู้พิพากษาสมทบมีการไต่รตรองจากทั้งนักกฎหมายและภาคประชาชน ทำให้ได้คำพิพากษาที่มีความยุติธรรมและถูกต้องมากขึ้น ประกอบกับระบบผู้พิพากษาสมทบมีการใช้ในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษในประเทศไทยอยู่แล้ว จึงมีความเหมาะสมที่นำมาประยุกต์ใช้กับศาลอาญา ซึ่งการนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในศาลอาญาไทยนั้นจะต้องมีรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับจารีตประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยด้วย ซึ่งรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทย มีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้

1. ประเภทคดีอาญา

ประเภทความผิดอาญามี 2 ประเภท คือ ความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติต่างๆ ในระยะแรกควรนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ใน

คดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น เพราะหากจะนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ใน ความผิดทั้งหมดตามประมวลกฎหมายอาญานั้น ประเทศไทยอาจยังไม่มีความพร้อม จึงกำหนดไว้ให้ นำมาใช้เพียงความผิดบางฐานเท่านั้น คือ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 4 ความผิด เกี่ยวกับศาสนา ลักษณะ 5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ลักษณะ 6 ความผิด เกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง และลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เพราะความผิดลักษณะเหล่านี้ เกี่ยวข้องกับสังคม เป็นความผิดที่มี ผลกระทบต่อจิตใจของประชาชน การตัดสินคดีเหล่านี้จึงควรต้องมีความคิดเห็นของประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมด้วย

2. คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ

คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบนั้น มีดังนี้

1) คุณสมบัติหลัก

คุณสมบัติหลัก กำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบมีสัญชาติไทย สามารถ ฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ดี อายุของผู้พิพากษาสมทบที่เหมาะสม คือ 35 ปี จบการศึกษาไม่ต่ำกว่า ปริญญาตรี และจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับคดี เพื่อให้ได้ ผู้พิพากษาสมทบที่มีคุณวุฒิ วิทยุฒิ เหมาะสมที่สามารถเข้าร่วมพิจารณาพิพากษาคดีได้และเกิด ประโยชน์แก่ผู้พิพากษาอย่างแท้จริง

2) คุณสมบัติต้องห้าม

คุณสมบัติต้องห้ามในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ คือ

- (1) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- (2) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว
- (3) ไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษ สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (4) ไม่เป็นผู้ต้องหา หรือจำเลย ที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีอาญา
- (5) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ
- (6) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ หรือเป็นโรค ดังนี้
  - ก. โรคเรื้อนในระยะติดต่อหรือในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจ แก่สังคม

พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล/ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์/ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์

- ข. วัฒนธรรมในระยยะอันตราย
- ค. โรคเท้าช้างในระยยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม
- ง. โรคติดยาเสพติดให้โทษ
- จ. โรคพิษสุราเรื้อรัง

(7) ไม่เป็นข้าราชการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกรัฐสภา ผู้บริหารหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานอัยการ ข้าราชการตำรวจ ทนายความ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ในศาลในสำนักงานอัยการ หรือในสถานีตำรวจ

3. องค์คณะผู้พิพากษาสมทบ

องค์คณะในคดีที่มีผู้พิพากษาสมทบ ประกอบด้วย ผู้พิพากษา จำนวน 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 1 คน โดยไม่จำเป็นต้องมีจำนวนผู้พิพากษาสมทบมาก เพราะผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มาให้ความคิดเห็น เพื่อเป็นการช่วยผู้พิพากษาในเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะ ส่วนจำนวนผู้พิพากษานั้นเนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลชั้นต้น ตามที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมนั้นจะต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักดังกล่าว จึงต้องมีผู้พิพากษา 2 คนเป็นองค์คณะร่วมกับผู้พิพากษาสมทบ

4. วิธีการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ

การได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ มาจาก 2 วิธีการ คือ

- 1) มาจากการรับสมัครผู้ที่สมัครใจ ที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด เพื่อให้ผู้พิพากษาสมทบปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ
- 2) มาจากหน่วยงานส่งตัวมา เนื่องจากคุณสมบัติผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะด้าน ซึ่งในบางพื้นที่อาจจะขาดแคลนผู้มีความรู้เฉพาะดังกล่าวมาสมัคร ฉะนั้นนอกจากการเปิดรับสมัครแล้ว ควรมีการขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่างๆ ให้ส่งบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีวิชาชีพเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคดีเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบได้

ผู้สมัครเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาต้องผ่านการตรวจร่างกาย การอบรม การสอบข้อเขียน และการสอบสัมภาษณ์ซึ่งก่อนที่จะมีการทดสอบความรู้ นั้น จะจัดการอบรมขึ้นก่อนเพื่อในการสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์จะสามารถประเมินความรู้ความเข้าใจในกระบวนการยุติธรรม และความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบได้ ส่วนเนื้อหาที่ใช้ในการอบรมจะประกอบไปด้วยเนื้อหา ดังนี้

- (1) วิธีพิจารณาความอาญา
- (2) กฎหมายอาญา
- (3) การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน
- (4) หน้าที่ของข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบ
- (5) จริยธรรมของข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบ

ส่วนผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยงานต่างๆ นั้น ไม่จำเป็นต้องผ่านการสอบข้อเขียนหรือสอบสัมภาษณ์อีก เพราะการที่องค์กรต่างๆ ส่งมาเพื่อเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้นจะต้องมีการคัดกรองคุณสมบัติมาจากหน่วยงานต่างๆ แล้ว แต่จะต้องผ่านการอบรม เพื่อให้ผู้ที่เป็นผู้พิพากษาสมทบเข้าใจกระบวนการพิจารณาคดีและหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ

5. อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ

ในเรื่องอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบนั้น มีการกำหนดสถานภาพให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา และผู้พิพากษาสมทบจะมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้ผู้พิพากษาสมทบสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มที่เหมือนผู้พิพากษา ซึ่งผู้พิพากษาสมทบบมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและกำหนดโทษร่วมกับผู้พิพากษา โดยในการลงโทษจำเลยนั้นจะใช้หลักเสียงข้างมากในการลงโทษจำเลย

6. วาระการทำงานของผู้พิพากษาสมทบ

ผู้พิพากษาสมทบจะมีวาระการทำงานสามปี และไม่สามารถดำรงตำแหน่งติดต่อกันได้ เพราะประเทศไทยยังพบปัญหาในเรื่องของระบบอุปถัมภ์ หากให้มีผู้พิพากษาสมทบมีวาระการทำงานที่ยาวนานเกินไป อาจจะทำให้ผู้พิพากษาสมทบใช้อำนาจจากตำแหน่งหน้าที่หาประโยชน์ส่วนตัวหรือผู้อื่นได้ ส่วนผู้พิพากษาสมทบที่มาจากขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่างๆ นั้น จะมีวาระการทำงานเป็นรายคดี เพราะผู้พิพากษาสมทบที่มาจากหน่วยงานไม่ได้เกิดขึ้นจากความสมัครใจ ซึ่งหากจะให้มาทำหน้าที่ในระยะยาวบุคคลเหล่านี้อาจจะไม่พร้อมที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่

7. การพ้นจากตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ

ในเรื่องการพ้นจากตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบนั้น ผู้พิพากษาสมทบในศาลอาญาพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ออกตามวาระ
- (2) ตาย
- (3) ลาออก

พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล/ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์/ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์

(4) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามในการเป็นผู้พิพากษาสมทบ

(5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติหน้าที่กำหนดถึงสามครั้งโดยไม่มีเหตุ

อันสมควร

(6) ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบ

8. ผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา

เนื่องจากประเทศไทยไม่มีการสืบพยานในชั้นอุทธรณ์ หรือฎีกา การมีผู้พิพากษาสมทบในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาจึงยังไม่มีควมจำเป็น ฉะนั้นในคดีอาญาที่มีการพิจารณาโดยผู้พิพากษาสมทบ จึงต้องใช้หลักเกณฑ์เดียวกับในคดีอาญาทั่วไป คือ นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการอุทธรณ์ ฎีกามาใช้ด้วยเช่นกัน

จากผลการวิจัยได้นำไปสู่การจัดทำร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... โดยมีโครงสร้างกฎหมาย ประกอบด้วย 5 หมวด 20 มาตรา และบทเฉพาะกาล มีสาระสำคัญของบทบัญญัติประกอบด้วย คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ การได้มาของผู้พิพากษาสมทบ การดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบ อำนาจหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ และการอุทธรณ์และฎีกา

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

แนวคิดในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นมาจากทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักประชาธิปไตย และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ระบบที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ โดยรูปแบบผู้พิพากษาสมทบที่ได้ออกมานั้นมีความเหมาะสมกับขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีของประเทศไทย นำไปสู่การจัดทำร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... ขึ้น การออกพระราชบัญญัตินี้เพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา โดยผ่านทางผู้พิพากษาสมทบ เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจตุลาการและส่งเสริมความเข้าใจของสาธารณชนเกี่ยวกับระบบการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมและระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยได้จัดทำกฎหมายต้นแบบเป็นร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... หากจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการให้

ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยได้นั้น การวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การจัดทำร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... จะทำให้มีกฎหมายต้นแบบในการตรากฎหมายกลางที่สามารถให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ เป็นการสร้างศักยภาพให้ประชาชนคนไทย มีความรู้ ความเข้าใจ สนใจในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศในการพัฒนาทั้งด้านกระบวนการยุติธรรม และระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย เพื่อให้กฎหมายต้นแบบที่ได้จัดทำขึ้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... โดยการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบและเข้าสู่กระบวนการตรากฎหมายตามลำดับขั้นต่อไป

2. การตรากฎหมายลำดับรอง

เมื่อร่างพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... มีผลเป็นกฎหมายโดยการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ต้องอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา พ.ศ. .... ดำเนินการตรากฎหมายลำดับรอง คือ ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา โดยอาศัยอำนาจ เพื่อให้ได้ผู้พิพากษาสมทบมาปฏิบัติหน้าที่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า มีประเด็นที่สมควรนำไปศึกษาและวิจัยต่อไป คือ การมีผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลอุทธรณ์คดีชำนาญพิเศษ และคดีที่มีการพิจารณาแบบกลุ่ม

รายการอ้างอิง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*.

เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.

ประมวลกฎหมายอาญา. (2499, 15 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 73 ตอนที่ 95.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (2478, 10 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 52.

พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล/ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์/ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.

2553. (2553, 22 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 127 ตอนที่ 72.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่

3) พ.ศ. 2558. (2558, 14 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอนที่ 120 ก.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่

4) พ.ศ. 2559. (2559, 29 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนที่ 10 ก.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดี

ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539. (2539, 25 ตุลาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 113 ตอนที่ 55 ก.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดี

ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558. (2558, 14

ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอนที่ 120 ก.

ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรง

ตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2554. (2554, 27

พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 128 ตอนที่ 42 ก.

ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรง

ตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.

2556. (2556, 18 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 130 ตอนที่ 82 ก.

Act on Citizen Participation in Criminal Trials 2016 of Republic of Korea.

Code of Criminal Procedure 1810 of French Republic.

Constitution of United States, Title 28 of the United States Code: Chapter 121- Juries;

Trial by Jury.

Courts Constitution Act 1975 of Federal Republic of Germany.

Federal Rules of Criminal Trial of United States.

Jury Act 1974 of United Kingdom.

The Lay Assessor Act 2004 of Japan.